

KAMU ALTYAPI YATIRIMLARINDA KALİTE VE KAMU - ÖZEL ORTAKLIĞI

Ömer Faruk BATIREL

(Prof. Dr., İstanbul Ticaret Üniversitesi İşletme Fakültesi)

E-mail: obatirel@ticaret.edu.tr

ÖZET

Bu makalede kamu altyapı yatırımlarında kalite ve bu yatırımların hızlandırılmasında Türkiye’de son yıllarda yaygın şekilde kullanılmaya başlanan kamu-özel ortaklığı (KÖO) konusu Dünya Bankası verilerine dayanılarak incelenecek ve tartışmaya açılacaktır.

KÖO’nun başarı koşulları; ortak ve yüklenici özel şirketin uygun ve doğru seçimi, devletçe üstlenilen risk ve güvence paylaşımının iyi yapılması ve ortaklık sözleşmesindeki hükümlerin içerdiği yükümlülüklerin kamuya düşük maliyet yüklemesidir.

Dünyada KÖO modeli ile en büyük yatırım iletişim konusunda yapılmıştır. İkinciliği elektrik santralleri almakta, karayolları üçüncü gelmektedir. KÖO yatırımlarında dünyada üçüncü sırada yer alan ülkemizin bu yatırımları içinde elektrik enerjisinin birinciliği aldığı görülmektedir.

Türkiye’de KÖO’nun hukuki altyapısının dağınıklığı, kamuca üstlenilen risk ve yükümlüğü belirleyen sözleşme koşullarının saydam olmayışı, sözleşmelerin özel hukuk hükümlerine tabi oluşu ve **sağlık hizmetlerinde** dünyada olmayan şekilde **yap-kirala-devret** yönteminin kullanılması modeli tartışmalı hale getirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kamu Altyapı Yatırımları, Kamu Özel Ortaklığı, Yap - İşlet - Devret

Jel Kodları: H54, H57, L33,

THE QUALITY OF PUBLIC INFRASTRUCTURAL INVESTMENTS AND PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP

ABSTRACT

In this article it is aimed at to analyze public private partnership (PPP) as being widely used method of implementing public infrastructural investments in recent years by using World Bank data.

Basic conditions of PPP are appropriate choice of contracting company, optimum sharing of the investment risk among government and contractor and low cost liability charged on public budget.

According to World Bank data greatest amount of PPP investment has been made in the field of communication. Electricity takes second place and highways come third. Turkey as being third among country rankings, biggest portion of PPP investments made in the field of electricity.

Turkey faces complications of PPP due to the weak legislative framework, non-transparent contingent liabilities of the government and contracts made subject to private law rules and introducing build – lease - transfer model in health care services unique to Turkish practice.

Key Words: Public Infrastructure, Public - Private Partnership, Build - Operate -Transfer

Jel Codes: H54, H57, L33

1.GİRİŞ

Kamu altyapı yatırımları, iktisadi büyüme hızı üzerinde olumlu etkisi olan etkin bir maliye politikası aracıdır. Kamu altyapı yatırımları, ekonomik faaliyetleri genişletici ve canlandırıcı özelliği ile büyüme hızının artırılmasında ve işsizliğin önlenmesinde önemli katkı sağlamaktadır. Kamu altyapı yatırımlarının kalitesi ise bu yatırımların milli gelire yapacağı katkının temel ölçüsüdür.

Bu makalede kamu altyapı yatırımlarında kalite ve Türkiye’de de bu yatırımların hızlandırılmasında son yıllarda yaygın şekilde kullanılmaya başlanan **kamu-özel ortaklığı** konusu (KÖÖ)¹ Dünya Bankası verilerine² dayanılarak incelenecek ve tartışmaya açılacaktır.

Makale iki bölümden oluşacaktır. Birinci bölümde kamu altyapı yatırımlarında kalite sorunu, ikinci bölümde dünyada KÖÖ örnekleri ve Türkiye uygulaması ortaya konmaya çalışılacaktır.

2. KAMU ALTYAPI YATIRIMLARINDA KALİTE

Kamu altyapı yatırımları; bir ülkede kamu bütçesinden **ekonomik** (enerji, ulaşım, haberleşme ve iletişim) ve sosyal (eğitim, sağlık, spor, kültür) altyapı konusunda yapılan **sabit sermaye harcamaları** olarak tanımlanmaktadır. Bu harcamaların kalitesi ise sabit sermaye stoku ile ölçülen altyapı yatırımlarının etkinliği ya da getirisi ile ölçülmektedir.

Kamu altyapı yatırımlarının kalitesinin ölçülmesinde üç gösterge ölçü kullanılmaktadır. Bunlardan birincisi **fiziksel** göstergedir. Bu gösterge, kamu altyapı stokunun etkinliğini kamu sermaye stokunun fiziksel ölçüleri ile ölçmektedir. Buna göre yolların uzunluğu, elektrik santral kapasitesi ve iletişim ağının büyüklüğü, okullardaki derslik ve hastane yatak sayısı gibi sayısal ölçüler altyapı kalitesinin yüksekliği ya da düşüklüğünü yansıtmaktadır. İkinci gösterge, kamuoyunun kamu yatırımlarının kalitesi konusundaki algısını ölçen öznel nitelikteki **gözlem-tarama** (*survey*) ölçüsüdür. Bir tür **kırma** (*hybrid*) gösterge olarak nitelenebilecek üçüncü ölçüde ise ilk iki gösterge de dikkate alınmaktadır.

IMF; altyapı yatırımlarında kalite ölçümü için 134 dünya ülkesini gelişmiş (GÜ), yükselen (YÜ) ve az gelişmiş (AGÜ) olarak üçe ayırmış ve yaptığı hesaplamalara göre kalite ya da etkinlik boşluğunun (*quality gap*) en çok % 40 ile AGÜ’nde olduğunu saptamıştır. Fert başına milli gelir düzeyi arttıkça bu açık daralmakta ve YÜ’lerde % 27’ye GÜ’lerde ise %13’e düşmektedir. Bu hesaplamalar, AGÜ’lerde **kamu sermaye stokunun etkin ve kaliteli kullanılmadığını yansıtmaktadır**. Gene yapılan hesaplamalara göre kamu yatırımlarının etkinliğinin artırılması ya da etkinlik açığının kapatılmasının büyüme üzerinde olumlu bir etkisi bulunmaktadır. 1970-2013 dönemi itibariyle 113 ülke arasında yapılan ekonometrik analizde kamu yatırımlarındaki % 1’lik bir artışın yatırım kalitesi yüksek ülkelerde büyüme üzerinde daha büyük etki yaptığı (% 0,6), buna karşın düşük kalite düzeyinde ise etkisinin daha sınırlı olduğu (% 0,3) bulunmuştur.³

Kamu yatırımlarının etkinlik ve verimliliğinin artırılmasında, istikrarlı ve sürdürülebilir bir **planlama** (*planning*), sektörler arası etkin **dağılımı** (*allocation*) ve zamanında ve bütçeye uygun biçimde **tamamlanması** (*implementation*) büyük önem taşımaktadır. Kamu yatırımlarının performansının yükseltilmesi olarak nitelenecek bu süreçte planlama aşamasında mali kuralların (*fiscal rules*) ve disiplinin işletilmesi ve yatırımlardan tek bir idarenin sorumlu olması büyük önem taşımaktadır. Yatırımların sektörel dağılımında orta vadeli plan ve bütçenin tutarlılığı ile bütçe birliği ve genellik ilkeleri öne çıkmaktadır. Üçüncü aşama olan yatırımların uygulama ve tamamlanma aşamasında ise sıkı bir bütçe denetimi, yolsuzlukların önlenmesi ve nakit akışının ve kaynakların yönetiminin katkısı tartışılmaz nitelikte görülmektedir. Gene yapılan hesaplamalara göre kamu yatırımlarının planlama, tahsis ve yönetim ve denetim aşamalarında kamu idarelerinin yetkinliği ile kamu yatırımlarının kalitesi ve verimliliği arasında olumlu bir ilişki saptanmıştır. GÜ’de bu aşamalardan planlama aşaması, YÜ’de yatırımların sektörel dağılımı ve saydamlığı ve AGÜ’de ise uygulama ve denetim aşamalarının güçlendirilmesi kalite üzerinde daha ağırlıklı katkı yapmaktadır.

Avrupa Birliği (AB) ülkelerindeki düşük kamu yatırımları performansının büyüme üzerinde olumsuz etkileri olduğu gözlenmektedir. Yapılan model simülasyonlarda düşük enflasyonist ortamda kamu yatırım artışının *euro* bölgesindeki ülkelerde kısa dönemde talep artışı ve üretim üzerinde olumlu etki yapacağı öngörülmüştür. Kamu yatırım artışının; ister borçlanma ister vergi kaynaklı olsun, cari ve transfer harcamalarının kısılması ile finanse edilmesinden çok daha güçlü bir büyüme artışına yol açacağı da hesaplanmıştır. Bu yatırım hamlesinin emek geliri ve ücretlerinden alınacak vergilerle karşılanması halinde ise büyüme üzerindeki etkisinin zayıflayacağı da elde edilen simülasyon bulguları içindedir. AB’nde kamu yatırımlarının büyüme ile pozitif korelasyonu, yukarıdaki paragraflarda da açıkladığımız gibi kalite ve etkinliği ile de ilintilidir. Katma değeri düşük olan alanlara yatırım yapılması halinde ekonomik büyümenin olumsuz etkilenmesi kaçınılmazdır.⁴

İkinci bölümde kamu altyapı yatırımlarının kalite artışında KÖO ve Türkiye uygulaması tartışmaya açılacaktır.

3. KAMU ÖZEL ORTAKLIĞI VE TÜRKİYE UYGULAMASI

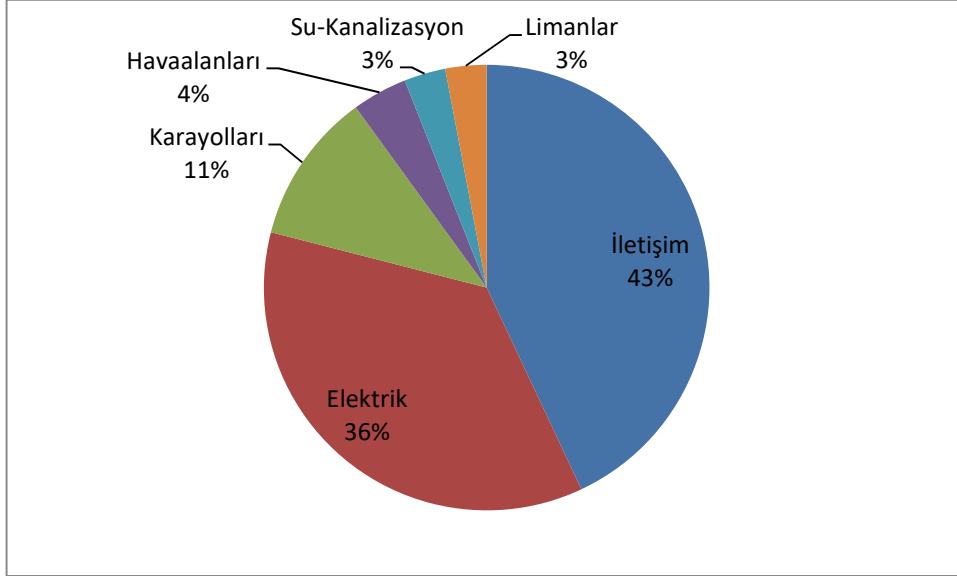
KÖO; devletle bir özel şirket ya da ortak girişim arasında belli bir kamu altyapı yatırımının gerçekleştirilmesi ve risklerin paylaşılması konusunda yapılan imtiyaz sözleşmesi olarak tanımlanabilir. Bir tür **özelleştirme yöntemi** olarak nitelenebilecek bu sözleşmelerle özel bir şirkete belli bir kamu yatırımının yapılması, finansmanı ve işletilmesi ve karşılığında hizmetin bir bedel karşılığı halka sunumu konusunda bir sözleşme yapılmaktadır. Sözleşme ya **sıfırdan yeni bir yatırım yapılması** (*greenfield investment*) ya da **mevcut yatırımın özel sektöre işletilmesi** (*brownfield investment*) şeklinde gerçekleştirilmektedir.

KÖO’nun başarı koşulları; ortak ve yüklenici özel şirketin uygun ve doğru seçimi, devletçe üstlenilen risk ve güvencenin paylaşımının iyi yapılması ve ortaklık sözleşmesindeki hükümlerin içerdiği yükümlülüklerin kamuya düşük maliyet yüklemesidir. Bu koşulların yerine getirilmemesi, ülkenin siyasi ve mali istikrarını sarsacak sonuçlara yol açabilmektedir.⁵

Dünya Bankası verilerine göre⁶ 1990-2016 arası dünyada 7132 KÖO projesi ile 2.585.214 milyon dolarlık yatırım gerçekleştirilmiştir. Grafik 1 de dünyada en büyük KÖO yatırımının % 43 ile iletişim konusunda yapıldığı görülmektedir. Bu alanda 871 proje ile 1.015.534 milyon dolar yatırım yapılmıştır. İkinciliği daha çok sayıda proje (3216) ile 841.578 milyon dolarlık bir yatırım hacmine ulaşan elektrik santralleri almaktadır.(% 36) Karayolları 967 proje ve 272.479 milyon dolarlık yatırımla üçüncü gelmektedir. Daha sonra

sırasıyla milyon dolar olarak havaalanları 103.726, su-kanalizasyon 84.083 ve limanlar 79.081 izlemektedir.

Grafik 1: Dünyada KÖO Yatırımlarının % Dağılımı

Dünyada en fazla KÖO yatırımı yapan ülkeler, milyon dolar olarak sırasıyla Brezilya (516.952), Hindistan (342.654), TÜRKİYE (165.432), Rusya (155.426), Çin (144.909), Meksika (142.088), Arjantin (97.978), Filipinler (72.588), Endonezya (71.957) ve Şili (69.403)'dir. KÖO uygulamasında ülkemiz dünyada üçüncü sırada yer almaktadır.

Türkiye uygulamasında KÖO konusunda kullanılan ana yöntem **Yap-İşlet-Devret (YİD)** modelidir.⁷ Bu modelin amacı, kamu kurum ve kuruluşlarınca ifa edilen, **ileri teknoloji veya yüksek maddi kaynak gerektiren** bazı yatırım ve hizmetlerin YİD modeli çerçevesinde yaptırılmasını sağlamaktır. Bu model “köprü, tünel, baraj, sulama, içme ve kullanma suyu, arıtma tesisi, kanalizasyon, haberleşme, kongre merkezi, kültür ve turizm yatırımları, ticari bina ve tesisler, spor tesisleri, yurtlar, tema parklar, balıkçı barınakları, silo ve depo tesisleri, jeotermal ve atık ısıya dayalı tesisler ve ısıtma sistemleri elektrik üretim, iletim, dağıtım ve ticareti maden ve işletmeleri, fabrika ve benzeri tesisler, çevre kirliliğini önleyici yatırımlar, otoyol, trafiği yoğun karayolu, demiryolu ve raylı sistemler, gar kompleksi ve istasyonları, teleferik ve telesiyej tesisleri, lojistik merkezi, yeraltı ve yerüstü otoparkı ve sivil kullanıma yönelik deniz ve hava alanları ve limanları, yük ve/veya yolcu ve yat limanları ile kompleksleri, sınır kapıları ve gümrük tesisleri, milli park (özel kanunu olan hariç), tabiat parkı, tabiatı koruma alanı ve yaban hayatı koruma ve geliştirme sahalarında planlarda öngörülen yapı ve tesisleri, toptancı halleri ve benzeri yatırım ve hizmetlerin yaptırılması, işletilmesi ve devredilmesi konularında, yap-işlet-devret modeli çerçevesinde sermaye şirketlerinin veya **yabancı şirketlerin** görevlendirilmesi” denilerek oldukça **geniş bir KÖO** alanı çizilmiştir.

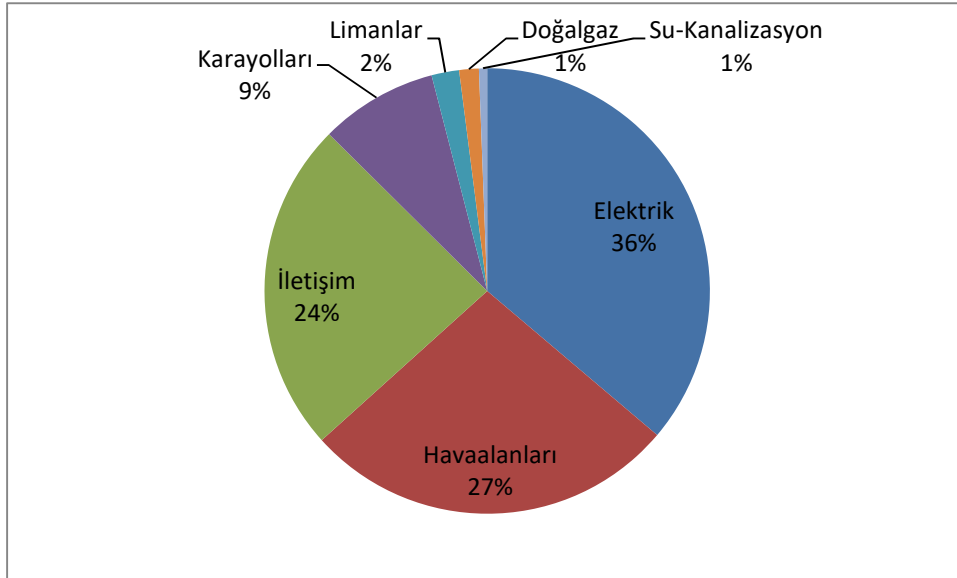
Bu modelde yapılacak sözleşmelerde sermaye şirketinin veya yabancı şirketin yapım ve işletmesini üstleneceği yatırım ve hizmetin süresinin belirlenmesinde yatırım bedelinin ve yatırım için sağlanan kredilerin geri ödeme süresi ile projenin mahiyeti, sermayenin miktarı ve işletme esasları dikkate alınır. Sözleşmelerin süresi 49 yıldan fazla olamaz. Sözleşmeler özel hukuk hükümlerine tabidir ve sorumluluk sözleşmenin tarafı olan yerli ya da yabancı

şirkete aittir. YİD modeli her ne kadar 3996 sayılı kanunla temel çerçevesi çizilmişse de, elektrik ve karayolları konusunda daha önce çıkan kanunlarla da (3096 ve 3465) düzenlenmiş bulunmaktadır.⁸

Türkiye YİD modelinin yanı sıra sağlık yatırımları alanında dünyada uygulama örneğine rastlanmayan YKD modelini hayata geçirmiştir. Bu model; “ihale ile özel hukuk hükümlerine göre, kamu özel iş birliği modeli çerçevesinde; Sağlık Bakanlığı ve bağlı kuruluşlarınca yapılmasına ihtiyaç duyulan tesislerin ön proje, ön fizibilite raporu ve belirlenecek temel standartlar çerçevesinde, **Hazinenin özel mülkiyetindeki taşınmazlar üzerinde sözleşmede belirtilen sabit yatırım dönemi hariç otuz yılı geçmemek üzere bağımsız ve sürekli nitelikte üst hakkı tesis edilmek suretiyle yaptırılması, mevcut tesislerin yenilenmesinin sağlanması ve bu projeler için alınacak danışmanlık, araştırma geliştirme hizmetleri ile ileri teknoloji ya da yüksek mali kaynak gerektiren bazı hizmetlerin gördürülmesi** modeline verilen addır. Yöntem, Sağlık Bakanlığı ya da bağlı kuruluşların sağlık tesislerinin yaptırılmasını ve sabit yatırım süresi hariç otuz yılı geçmemek üzere bir kira bedeli ödenmesini öngörmektedir. Süre sonunda tesis Bakanlık mülkiyetine geçmektedir. Şehir hastaneleri bu model çerçevesinde inşa edilmektedir.⁹

Dünya Bankası verilerine göre Türkiye'nin KÖO yatırımları içinde elektrik enerjisi yatırımlarının toplam 181 proje içinde 140 proje ile birinci sırada yer aldığı görülmektedir. 1990-2015 yılları arasında Türkiye 140 projeye elektrik enerjisine 59.310, havaalanlarına 15 proje ile 44.934, iletişime 4 proje ile 39.708, karayollarına 3 proje ile 13.894, limanlara 9 proje ile 3.330, doğalgaz üretimine 8 proje ile 2.296 ve su ve kanalizasyona 2 proje ile 942 milyon dolar yatırım yapmıştır.¹⁰

Grafik 2: Türkiye’de KÖO ile Gerçekleştirilen Yatırımların % Dağılımı

Bu dağılım dünya KÖO dağılımı (grafik 1) ile karşılaştırıldığında dünyada iletişim birinci sırada yer alırken Türkiye’de elektrik enerjisi KÖO yatırımlarında en büyük payı almaktadır. Elektrik enerjisi yatırımlarının ikinci geldiği dünya dağılımında ise Türkiye’de özellikle üçüncü havaalanı projesi ile havaalanları en büyük ikinci yatırım alanıdır.(% 27).

4. SONUÇ

Kamu altyapı yatırımları; bir ülkede kamu bütçesinden ekonomik (enerji, ulaşım, haberleşme ve iletişim) ve sosyal (eğitim, sağlık, spor, kültür) altyapı konusunda yapılan sosyal sabit sermaye harcamaları olarak tanımlanmaktadır. Bu harcamaların kalitesi ise bir ülkedeki sabit sermaye stoku ile ölçülen altyapı yatırımlarının etkinliği ile ölçülmektedir. Kamu yatırımlarının etkinlik ve verimliliğin artırılmasında istikrarlı ve sürdürülebilir bir **planlama**, yatırımların doğru ve yerinde alanlarda dağılımı ve zamanında ve bütçeye uygun biçimde **tamamlanması** büyük önem taşımaktadır.

KÖO dünyada ekonomik kamu altyapısı konusunda son yıllarda yaygın biçimde kullanılmaktadır. Bu modelin altyapı kalitesine olumlu katkı yapmasının koşulları; ortak ve yüklenici özel şirketin uygun ve doğru seçimi, devletçe üstlenilen risk ve güvencenin paylaşımının iyi yapılması ve kamu özel anlaşmasındaki hükümlerin içerdiği yükümlülüklerin kamuya düşük maliyet yüklemesidir.

Dünyada KÖO modeli ile en büyük yatırım iletişim konusunda yapılmıştır. İkinciliği elektrik santralleri almaktadır. Karayolları üçüncü gelmektedir. KÖO konusundaki dünya ülke sıralamasında üçüncü sırada yer alan ülkemizin KÖO yatırımları sırası içinde elektrik enerjisi yatırımlarının birinci, havaalanları ikincidir.

Türkiye’de KÖO yatırımların hukuki altyapısının dağınıklığı, kapsamının ileri teknoloji ya da yüksek maddi kaynak gerektiren tüm yatırımları içerecek şekilde genişletilmesi, kamuca üstlenilen risk ve yükümlüğü belirleyen sözleşme koşullarının saydam olmayışı, sözleşmelerin özel hukuk hükümlerine tabi oluşu ve **sağlık hizmetlerinde** dünyada olmayan şekilde YKD yönteminin kullanılması modeli tartışmalı hale getirmektedir.

NOTLAR

¹ Türkiye’de resmi verilerde Dünya Bankası terminolojisinin aksine kamu özel ortaklığı yerine **kamu özel işbirliği** (KÖİ) deyiminin kullanılması tercih edilmektedir.

² <http://ppp.worldbank.org/public-private-partnership/>

³ IMF; Making Public Investment More Efficient, June,2015 GÜ kamu yatırımlarının GSYH içindeki payının; 1960’larda % 4,5 iken 2015’de % 3’lere, YÜ’lerde % 8’den % 6’ya düştüğü buna karşın AGÜ paylarının ise aynı dönemde % 7 den % 8’lere yükseldiği görülmüştür. Kamu altyapı kalitesi algısını yansıtan göstergelerde ise 2006-2014 döneminde YÜ ve AGÜ’lerde yükselme gözlenirken, GÜ algısında hafif bir düşüş izlenmektedir. <http://www.imf.org/external/np/fad/publicinvestment/>

⁴ https://www.ecb.europa.eu/pub/.../eb201602_article02.en.p

⁵ Portekiz’deki Fertagus banliyö tren hattı ve Manş tüneli (Channel Tunnel) yatırımlarında kullanım talebinin beklentilerin altında kalması, yüklenicinin sözleşmeden doğan taahhütlerinin yerine getirememesine ve devletin bütçeden ek yükümlülük altına sokulmasına yol açmıştır. Bkz. Miller, Mark, Shakira Mostapha; Public Investment Management, Overseas Development Institute, London, 2016.

⁶ <http://ppp.worldbank.org/public-private-partnership/>

⁷ Build-Operate-Transfer. YİD’nin yasal temelini 8.6.1994 tarih ve 3996 sayılı “**Bazı Yatırım ve Hizmetlerin Yap-İşlet-Devret Modeli Çerçevesinde Yapılması Hakkında Kanun**” oluşturmaktadır. Diğer modeller; **Yap-İşlet (Yİ)** (Build-Operate) üçüncüsü **İşletme Hakkı Devri (İHD)** (Operation Right Transfer) ve **Yap- Kirala- Devret (YKD)** (Build- Lease- Transfer). “YİD modelli projeler 3996, 3096 ve 3465 sayılı Kanun ve ilgili yönetmelikler kapsamında, YKD modelli sağlık projeleri 6428 sayılı Kanun kapsamında, henüz herhangi bir proje hayata geçirilmemişse de YKD modelli yurt ve eğitim projeleri 351 sayılı Kanun ve 652 sayılı KHK kapsamında, Yİ modelli projeler 4283 sayılı Kanun kapsamında ve İHD modelli projeler ise 4046 ve 5335 sayılı Kanunlar kapsamında gerçekleştirilmektedir.” Bkz. T.C. Kalkınma Bakanlığı; Dünyada ve Türkiye’de Kamu-Özel İşbirliğine İlişkin Gelişmeler, Ankara, 2015 s.17. **İHD** modeli 24.11.1994 tarih ve 4046 sayılı

Özelleştirme Uygulamaları Hakkındaki Kanunun 18/c maddesi uyarınca işletme hakkının verilmesi yöntemidir. Bu yöntemde göre kuruluşların bir bütün olarak veya aktiflerindeki mal ve hizmet üretim birimlerinin - mülkiyet hakkı saklı kalmak kaydıyla bedel karşılığında belli süre ve şartlarla işletilmesi hakkının verilmesidir. Kanunun belirlediği ilkelere göre “tabii kaynaklar, belli bir süre için sadece işletme hakkının verilmesi suretiyle özelleştirilebilir.” 21.4.2005 tarih ve 5335 sayılı kanun ise özel olarak TCDD limanları ve DHMİ'nin hava meydanları ve terminallerinin 49 yılı geçmemek üzere işletme hakkı devri yoluyla özelleştirilmesini öngörmektedir.

⁸ 4.12.1984 sayılı 3096 sayılı kanun Türkiye Elektrik Kurumu dışındaki özel hukuk hükümlerine tabi sermaye şirketleri statüsüne sahip yerli ve yabancı şirketlerin elektrik üretimi, iletimi, dağıtımı ve ticareti ile görevlendirilmesini düzenlemektedir. Kanunla, Türkiye Elektrik Kurumu dışındaki şirketlere 99 yıllığına elektrik üretimi, iletimi, dağıtımı ve ticareti görevi verilebilmekte ve işletme hakkı devredilebilmektedir. 3465 sayılı kanun ise “sermaye şirketlerinin; otayollarının ve üzerindeki bütün tesislerin yapımı, bakımı, işletilmesi ile görevlendirilmesine ve süresi sonunda yol ve tesislerin Karayolları Genel Müdürlüğüne devrine ait esasları düzenlemektedir. Sözleşmeler 49 yıla kadar süreli olarak düzenlenir. Bu süre, bütün tesislerin yapım, bakım ve işletilmesini de kapsar. Kanundaki otoyol ibaresi, 3996 sayılı yasada 2008 yılında yapılan değişiklikle trafiği yoğun karayolu olarak kapsam genişlemesine uğramıştır.

Yİ modeli yalnızca elektrik üretimi yapan termik santrallerle ilgilidir. 16.7.1997 tarih ve 4283 sayılı “**Yap-İşlet Modeli ile Elektrik Enerjisi Üretim Tesislerinin Kurulması ve İşletilmesi ile Enerji Satışının Düzenlenmesi Hakkındaki** kanunla elektrik üretim şirketlerine ülke enerji plan ve politikalarına uygun biçimde elektrik enerjisi üretmek için mülkiyetleri kendilerine ait olmak üzere termik santral kurma ve işletme izni verilmesi ile enerji satışına yetkisi verilmektedir. Hidroelektrik, jeotermal, nükleer santraller ve diğer yenilenebilir enerji kaynakları ile çalıştırılacak santrallerin kanun kapsamı dışında kaldığı hükme bağlanmıştır. Bu kanunda bir önceki YİD modelinde olduğu gibi kamuya devir söz konusu olmadığından herhangi bir işletim süre sınırlaması öngörülmemiştir. Bu model elektrik enerjisi konusundaki kamu yatırımlarının özelleştirilmesi anlamına gelmektedir. KÖO projeleri çerçevelerinde gerçekleştirilen elektrik santral projelerinin kimilerine (17 santral) **hazine yatırım garantisi** sağlanmıştır. Bu garanti yatırım döneminde köprü kredi temini ve ödeme, işletme döneminde ise elektrik ve gaz temin taahhütlerini içermektedir. Bkz. www.hazine.gov.tr

⁹ Yatak sayısına göre **sözleşmesi imzalanmış projeler**; Ankara Bilkent Şehir Hastanesi (3660), Ankara Etilik Şehir Hastanesi (3566) Kayseri Şehir Hastanesi (1584), İstanbul İkitelli (Başakşehir) Şehir Hastanesi (2682), Yozgat Şehir Hastanesi (475), Türkiye Halk Sağlığı Kurumu & Türkiye İlaç ve Tıbbi Cihaz Kurumu Kampüsü, Adana Şehir Hastanesi (1550), Elazığ Şehir Hastanesi (1040), Gaziantep Şehir Hastanesi (1875), Manisa Şehir Hastanesi (560), Mersin Şehir Hastanesi (1250), İzmir Bayraklı Şehir Hastanesi (2060), Isparta Şehir Hastanesi (755), Kocaeli Şehir Hastanesi (1180), Konya Şehir Hastanesi (838), FTR & YGAP & PH Paketi (2400), Bursa Şehir Hastanesi (1355), Eskişehir Şehir Hastanesi (1081), Tekirdağ Şehir Hastanesi (480), Şanlıurfa Şehir Hastanesi (1700), Kütahya Şehir Hastanesi (600)'dir. **Nihai teklif sürecinde olan projeler**; Samsun Şehir Hastanesi (900), Denizli Şehir Hastanesi (1000), **ihale hazırlık süreci devam eden projeler**; İzmir Yenisehir (Tepecik) Şehir Hastanesi (1200), Aydın Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Hastanesi (150), **Yüksek Planlama Kurulunda onay bekleyen projeler**; İstanbul Sancaktepe Şehir Hastanesi (3800), Antalya Şehir Hastanesi (1000), Diyarbakır Şehir Hastanesi (750), Aydın Şehir Hastanesi (800), **ön fizibilite çalışması devam eden projeler**; Trabzon Şehir Hastanesi (800). Bkz. www.saglikyatirimlari.gov.tr

¹⁰ Bu yatırım projelerinden en büyüğü 35.586.5 milyon dolarla İstanbul üçüncü havaalanı projesidir. İkinci sırada iletişim alanındaki projeler (4,5 G) gelmektedir. (Türk Telekom 15.689 + Türkcell 11.184 + Avea 7.042 + Vodafone 5793 = Toplam 39.708). Üçüncü sırayı elektrik enerji projeleri içinde yer alan 7.617 Enerjisa (Çambaşı, Ceyhan, Seyhan ve Bandırma hidroelektrik santralleri (7.617) ile Kemerköy-Yeniköy termal santralleri (7.576) almaktadır. Bu büyük yatırımları 9.756 milyon dolarla Gebze-Orhangazi-İzmir otoyolu ve Osman Gazi Köprüsü, Yavuz Sultan Selim Köprüsü (2.900) izlemektedir. Bkz. <http://ppp.worldbank.org/public-private-partnership/>

KAYNAKÇA

www.ecb.europa.eu/pub/.../eb201602_article02.en.p

IMF; Making Public Investment More Efficient, June,2015

T.C. Kalkınma Bakanlığı; Dünyada ve Türkiye’de Kamu-Özel İşbirliğine İlişkin Gelişmeler, Ankara, 2015

Miller, Mark & Shakira Mostapha; Public Investment Management, Overseas Development Institute, London, 2016.

www.imf.org/external/np/fad/publicinvestment/

ppp.worldbank.org/public-private-partnership/

www.saglikyatirimlari.gov.tr